

V R T E C

Časopis s podobami za slovensko mladino.

S prilogo „Angelček“.

Štev. 2.

V Ljubljani, dne 1. februarja 1907.

Leto XXXVII.

Starčkova pesem.

Pesem rádostno zapel bi
o pomladi vam zeleni —
a sedaj je zunaj zima,
zima v srcu tudi meni.

Pel bi vam o cvetju, nadah,
ki spomladi zelenijo —
a sedaj je zunaj zima,
nade v mojem srcu spijo.

Pel o večni bi vám vesni,
ki ji zemška ni enaka:
tam rešitev vseh bridkosti,
tam še radost mene čaka...

Saturnin.

Nas pa ne doseže!

Burja ziblje veje
vrbe žalostinke,
na grobove bele
padajo snežinke.

V grobih ne vršijo
ne strasti ne boji;
mirno sladko spava
vsakdo v jami svoji.

Oster veter brije,
vse se v plašč zavija,
a brez mraza grobna
le je domačija.

Padajo snežinke,
ostra burja reže;
iz grobov se čuje:
„Nas pa ne doseže.“

Mokriški.

Med gorami.

Povest dveh sirot. — Spisal Ivan Česnik.

(Dalje.)

II.

Janko je prignal domov in je stekel v hišo, da dobi kaj za želodec. Bil je dobro lačen.

Pred kočo je sedel ded Andrej in se oziral po nebu.

„Jutri bo lepo vreme, Mina.“ Zagledal se je v skalnate, puste gore, ki so molele s svojimi hrbtičastimi vrhovi proti nebu. Kako je ljubil te gore, med katerimi je preživel svoje življenje! Tedaj je zazvonilo v dolinici Zdravo Marijo. Počasi so pluli glasovi kvišku k samotni koči, ki je bila poveznjena ob strmo rebro in je radovedno kukala izmed drevja. Ded se je odkril, za trenutek poslušnil, se prekrizal in molil naglas. Minka v kuhinji mu je odgovarjala, in Janko je pomagal, kolikor je znal.

„Dober večer, ded!“ je rekel Janko po molitvi.

„Bog daj! Kako je bilo na paši?“

„Lepo, ded.“

„Pojdi v kuhinjo in se najej! Potem pa pridi, da prisedeš k meni in poveš, kako si pasel. Janko, jaz te rad poslušam, ker me spominjaš mladosti.“

Stopil je pastir v kuhinjo in voščil teti Mini dober večer.

„Lačen si, kajne, fant? Rekla sem ti zjutraj, da si vzemi več kruha in sira, pa nisi hotel. Vem, da si se kesal.“

„Res je, teta Mina.“

Hlastno je začel Janko zajemati iz velikega lonca kislo repo in fižol. Dišalo mu je kot domači mački salo ob slovesnih trenutkih.

„Ali nisi nič molil pred jedjo? Janko, predno ješ, moli vselej, da ti blagoslovi Bog.“

„Saj smo ravnokar molili.“

Dekla Neža prinese medtem s polja culo zelja za prašiče. Debela je bila Neža in hudoben izraz ji je igral na obrazu.

„Dober večer!“

„Bog daj!“

Stopila je tik Janka, ki je sedel na klopi pri ognjišču, ga pogledala s sivimi očmi in mu zašepetnila:

„Tat, orehe si kradel davi. Čakaj, da pride gospodar. Ta ti pokaže!“

Stresel se je Janko po vsem životu, pustil žlico in lonec, ter hotel pobegniti.

„Tat grdi, ne zbežiš ne. Čakaj, da pride gospodar,“ zavpije Neža in ga zagrabi za rokav.

„Kaj pa je zopet?“ vpraša Mina.

„Orehe je kradel davi. Meni jih je kradel, veste. Zato mora biti tepen še nocoj.“

Ded Andrej je stopil v kuhinjo in je vprašal Nežo, zakaj drži fanta za rokav.

„Pustite me, saj ne bom nikoli več!“

„Tat mi je pokral skoro vse orehe.“

„Neža, morda se motiš in si jih sama pojedla.“

„Tihlo bodite vi, saj nič ne veste!“

„Pusti fanta meni!“

„Oče naj ga kaznuje, Neža. Ti ne razumeš tega, jaz tudi ne.“

„Tu ga imate.“

In zagnala je Janka proti dedu, da bi se bila skoro prevrgla oba.

Ded je sedel na klop in Janko je počenil poleg njega.

„Ali si res vzel Neži orehe?“

„Res, ded,“ je odgovoril fant.

„Kdaj?“

„Danes zjutraj. Nikoli več jih ne bom.“

Mina je pripravljala večerjo, Neža je odšla mlest krave, jezna in razžaljena.

„Le glej, Janko! Če kaj potrebuješ, prosil mene.“

Mina ga je pogledala proseče, ker se ji je smilil od prvega dne.

„Janko, ti si čuden. Pokojnega Medliška nisi poznal. Tudi on je kradel, v početku po malem, potem mnogo. Dokler je bil mlad, so mu prizanašali; a pomagalo ni nič. Vedno hujši tat je bil. S starostjo je rastla njegova strast. Naposled je bilo ljudem preveč: ujezili so se in ga ulovili v gozdu. V jazbečji luknji je imel svoje skrivališče. Zvezali so ga pri ognju, kjer je pekel krompir in cvrl slanino, in tirali so ga v vas. Čuj, kaj so počenjali z njim: Toplji so ga z ognjenimi šibami. Vzdihoval je revež, in se mi je smilil v dno srca. Prosil sem zanj, ali niso me slušali. Maščevalnosti ne poznaš še ti pri ljudeh. Trpel je siromak-tat grozne bolečine, dokler niso dospeli orožniki in ga odvedli. Čez leto dni je umrl v ječi. Medlišek ni hotel biti pošten kot drugi ljudje. Janko, človek se mora ravnati po ljudeh, ne ljudje po človeku.“

Spomnil se je Janko tisti hip svojega očeta, ki je bil tudi zaprt. Spomnil se je obljube, ki jo je dal materi na smrtni postelji. Tesno mu je postalo v duši in začel je jokati.

Ded je dvignil njegovo glavico in mu pogledal v oči, ki so bile zalite s solzami.

„Ali vrneš orehe Neži?“

„Kako naj jih vrnem, ded?“

„Jutri ti jih dam.“

„Vi ste dobri.“

„Ali boš še kdaj kradel?“

„Nikoli več.“

Tisti hip sta vstopila Neža in Janez. Prva z golido mleka, drugi s sekiro na rami.

„Dober večer!“ je rekel Janez jezno in položil sekiro v kot, ter zaklenil za seboj hišna vrata.

„Čemu zapiraš, Janez?“

„Ne boj se, Mina! Vem, kaj delam. — Lačen sem, napravi hitro večerjo, nocoj imam še mnogo posla.“

Sedel je za mizo in si podprl glavo z dlanmi. Zdajinzdaj je pogledal srepro proti strani, kjer je sedel Janko.

Luč je nalahno brlela in metala motno svetlobo po kuhinji. Po stropu so lazile muhe in brenčale z drobnimi perotnicami.

Zunaj je plavala mirna, tiha noč po naravi in zavijala skalovite gore v čudno temo. V dolinici je brlelo mnogo luči in okenca so gledala kot čarobna bitja v višave. Iz gozda se je oglašala sova z odurnim glasom. Posijala je luna izza oblakov tam na vzhodu, in prozoren, vijoličastorumen soj je obdal naravo.

Večerjal ni Janko skoro nič; molil je boječe.

Že je hotel v posteljo, ko pristopi k njemu stric Janez, ga jezno pogleda, zagrabi in ga namaha s koščeno roko.

„Tat, ali veš zakaj sem te?“

Janko je jokal in si zakrival obraz; Neža se je pa smejala, teta Mina in ded Andrej sta pa gledala začudeno.

„Stric, ne bom več kradel orehov. Povrnem jih; ded so mi jih obljubili.“

„Potepin, zakaj ne varuješ živine? Po hosti laziš in jemlješ kosom gnezda. Iz tebe ne bo nič. Tak boš, kakor je bil tvoj oče. Zaprt je bil in pijanec. Tak boš ti, te že vidim, da boš tak. Najboljše bi bilo, da te poženem po svetu.“

„Janez, Janez! Zakaj mu to očitaš, kar je bil oče? Fant mora začeti novo življenje; preteklost naj bo pozabljena! Imej ga za svojega, kakor ga imam jaz za svojega vnuka, in trudi se, da narediš iz njega človeka, kakor se potrudim jaz. — Ne veš li, da so otroci kot njive. Seješ zito, vzraste osat. Če mati seje žito in če seje oče osat, potem gotovo zabrsti in bujno vzklije osat, da ga je težko porvati. Morda pa klije med osatom tudi kaj žita; treba ga je negovati in mu kako pomagati, da vzbrsti in razcvete. Tudi v tem otroku je kaj žita, a nima krepkih korenin, treba jih je okrepiti. Telo mu je šibko in slabotno. Zakaj je tako, veš dobro. Pametna vzreja in vzgoja fanta dvigne, da ne bo gazil naprej, ampak da dobi telesno moč in si ojači duševne sile. Ljubimo ga! Ljubezen ga vzbûdi, vzgôji in pripelji od razposajenosti do moči in sreče!“ Tako je govoril sivi ded.

„Mar naj ga poljubljam, če krade in pobija ptičja jajca? Ne bodite premodri in presitni, oče!“

„Oče, čemu se vtikate v to, kar vam nič mar?“ opomni Neža.

„Neža, ti pa molči! Saj ne razumeš očeta. Stari so in dobro vedo, kaj govore.“

„Pametno ravnaj, Janez! Ne jezi se in ne kolni otroka! Božati ga ni treba, tepsti pa tudi ne za vsak nič!“

„Stari ste delali drugače, kakor je zdaj navada. Mene je oče dostikrat nabil,“ ga zavrne Neža.

„Zato si tako pridna,“ jo podraži teta Mina.

„Dobro sem vzgojil otroke!“ povdari ded. „Vsi so prišli k dobremu kruhu. Samo oni se je izkvaril. Tega nisem bil kriv jaz; ljudje so ga izpremenili v volka. Redkokdaj sem tepel, beseda je zadostovala.“

„Bojim se, da je fant podedoval strast po očetu. Oče je bil tat, sin je tat. Ko vzraste, bo pijanec,“ dostavi Neža.

„Ne govori tako! Fantu je treba vzgoje.“

„Ne bojte se! Vzgojim ga po svoji volji,“ dé Janez. „Tako ga izgladim in zmeščam, da bo voljan kot vosek.“

„Glej, da ti ne pobegne. Janez, pravim ti, pametno ravnaj z njim, po krščansko!“

Tako so govorili še dolgo. Ded in Mina sta bila za milo ravnanje z otrokom; dekla Neža in Janez sta hotela doseči vse s palico.

* * *

Luna je sijala skozi nizka okna v izbo, kjer sta ležala ded in Janko. Čudne sence so švigale po kotih, stenah in stropu. Zunaj je vel tih veter in majal vrhove hrušk in orehov. Prijetna nočna pesem je šla skozi naravo. Ded Andrej ni mogel spati, Janko pa je še vedno ihtel pod odejo.

„Janko, saj še ne spiš?“

„Ne, ded. Hudo mi je, najrajši bi zbežal odtod. Če bi vas ne bilo, zbežim že jutri.“

„Janko, priden bodi, pa te bo imel rad tudi stric.“

„Saj bi bil rad priden. Ali, ded, ne veste, kako težko mi je. Navadil sem se v mestu.“

„Odvaditi se moraš! Odvadiš se, le počakaj malo!“

„Ko ste preje pili žganje, ded, je v meni kar kipelo. Hotel sem pri-skočiti in vam vzeti steklenico in piti dolgo, dolgo.“

„To je strast, Janko, ki jo je treba zatreti in streti. Pri nas ne dobiš žganja v roke. Zdaj ga imam, ker mi ga je prinesla hči iz doline.“

„Ded, jaz sem velik revež!“

„To se ti zdi danes; jutri boš vesel in srečen. Kaj je bilo danes na paši?“

In Janko je pripovedoval natančno, kakor se je dogodilo. O Minki je pripovedoval in o kapelici, o čuvaju in o gnezdu. Ded ga je poslušal verno in se je zamislil v one lepe dneve, ko je bil tudi on tak in je skakal v prosti naravi in se je veselil in si je razvijal mlade moči.

„Pri kapelici si bil in Minko si videl. Ali si že slišal, kaj se je zgo-dilo ondi?“

„Nisem še slišal.“

„Ali naj ti povem tisto lepo in resnično povest?“

„Povejte, ded!“

„Davno je že bilo to. Stoletja in stoletja so že minila od takrat. Tedaj je bilo prijetneje tod okrog, in hosta je rasla, kakor daleč je segalo oko. Glej, v tistih dneh je šel na lov bogat grof iz doline, in mnogo gospodov ga je spremljalo. Med njimi je bil tudi deček, ki je znal nebeško lepo svirati na piščalko.

Zgodilo se je, da je grof zašel od drugih lovcev; le mali deček ga je spremljal. Strastno je streljal grof srne in volkove. Prilomastil je pa tisti hip kosmatinec medved. Grof je nameril in ustrelil. Kosmatinec se je popraskal za ušesi, pa jo je udaril na grofa. Ko je to ugledal deček, je potegnil piščalko iz žepa in je zažvižgal tako lepo pesmico, da je medved obstal na mestu; grof je pa urno zatrobil v rog, da so prihiteli lovci in so pomagali usmrtiti divjo zverino. V spomin na srečno rešitev je dal grof sezidati ondi tisto kapelico; dečka je pa vzel za svojega, mu je kupil grad in ga poročil s svojo hčerjo. Tako mi je pravila babica, in jaz tebi to povem. Zapomni si!“

„Ali je bilo res tako, ded? To je bilo lepo v tistih časih. Jaz bi takoj šel nad medveda, če bi se prikazal.“

„Kakšen pa je medved, Janko?“

„Velik kot gora.“

„Jaz sem ga videl često in tudi bežal sem pred njim. Koruzo je hodil lomiti jeseni. Spravili smo se nanj z dolinci in ga hoteli dobiti v pest. Stražil sem dolí pri potoku z nabasano risanico. Kar prilomasti starka z mladičema — naravnost proti meni. Detešmentaj, ujezím se, namerim in jo obstrelim. A spak se zažene proti meni, jaz pa v vodo. Sam Bog ji je dal to misel, da ni šla za menoj. Dobili je pa nismo, ne nje, ne mladičev, pobegnili so kdove kam.“

„Vi ste mnogo doživeli, ded!“

„Mnogo, mnogo. Tudi risa sem stražil, veš, Janko. Včasih sem veliko gozdaril in vozil v Trst, Gorico in na Laško. Danes so vse opustili. To so bili časi. Da bi jih mogel še enkrat preživeti!“

„Tako je bilo! V gozdu sem bil. V bajti sem kuhal večerjo in Bolčkov Gropa je bil z menoj. Ti ga nisi poznal. Predlanskim je šel pod zemljo. Strahopetnež je bil ta Gropa, to ti rečem. Polento sem kuhal in Gropa je cvrl zabelo. Kar začujeva — morða dva streljaja od bajte — javskanje.“

„Ris je!“ pravim.

„Zapri bajto, Andrejec!“ pravi Gropa.

„Ne boj se!“ mu pravim. „Ne bodi šleva!“ Letim s sekiro podirat najbližjo bukenco. Srečo sem imel. Ravno ko je priletel ris do baite, se je podrla proti njemu in ga ostrašila, da je zbežal proti dolini. Gropa se je tako razveselil, da je zmolil tisti večer veseli del rožnega venca.

Zakaj ti to pravim? Da veš, kako sem trpel. Življenje je trpljenje, le pripravljaj se nanj! Moč si ojačiš v gorah, Janko. Še dober fant boš enkrat. Pošten bodi, pa boš srečen že na zemlji. Zadovoljen boš, če le hočeš biti. Z božjo pomočjo se vse prebije. Če ti ne boš zapustil Boga, Bog tudi tebe ne bo.“

Za trenutek sta molčala oba. Luna je kukala skozi motne šipe, in sence so švigale po kotih, stenah in stropu. Ded se je zamislil v svojo mladost in spet vprašal Janka:

„Ali se še spominjaš, Janko, kako je bilo, ko si bil še prav majhen.“

„Malo še vem, ded. Pomlad je bila kot zdaj. Mati so me vprašali, kaj je pomlad, pa sem odgovoril: „Ptič!“

„Samo to?“ so vprašali dalje.

„Še en ptič,“ sem odgovoril.

„To je torej pomlad?“ so vprašali nazadnje, se mi nasmehnili in me poljubili.“

„Janko, kaj je pomlad? Zdaj že veš?“

„Ded, kukavica. Danes sem jo slišal.“

Ded Andrej se je smejal in si je mislil, da je ta preprosti vnuč še v jedru dober, dasi krade in ima v sebi kal strasti, ki je doslej še ni premagoval in krotil.

„Janko, prekrižaj se in moli! Takole moli: „Pojdimo spat, svete križe prejemati! Kdor je z Bogom, Bog je z njim, Matere božje Sin. Pojdimo na gorice, na vodice gledat, kaj Marija Devica dela. Verne dušice napaja. Sveti Peter iz raja vernim dušicam odpira. Amen. Priporoči se še angelčku varihu in skleni, da boš odslej pr den. Lahko noč!“

„Lahko noč, ded!“

Zunaj je zavel lahen veter, sova je zaskovikala; Janku pa je bilo kljubtemu prijetneje v srcu.

(Dalje prih.)

V zimi.

Oj pada, pada sneg droban,
zagrinja goro in ravan,
kjer rožice so prej duhtele
in ptice glasno žvrgolele.

Jaz v sobi topli pa sedim
in venkaj v divji ples strmim,
kjer burja mrzla brije, piše
in s snegom mete okrog hiše.

Kaj govoriš zdaj ti srce?
Mar strte ti tvoje nade se zdé? —
Ne, ne! — Pomlad bo spet priplula
in trate s cvetjem bo posula . . .

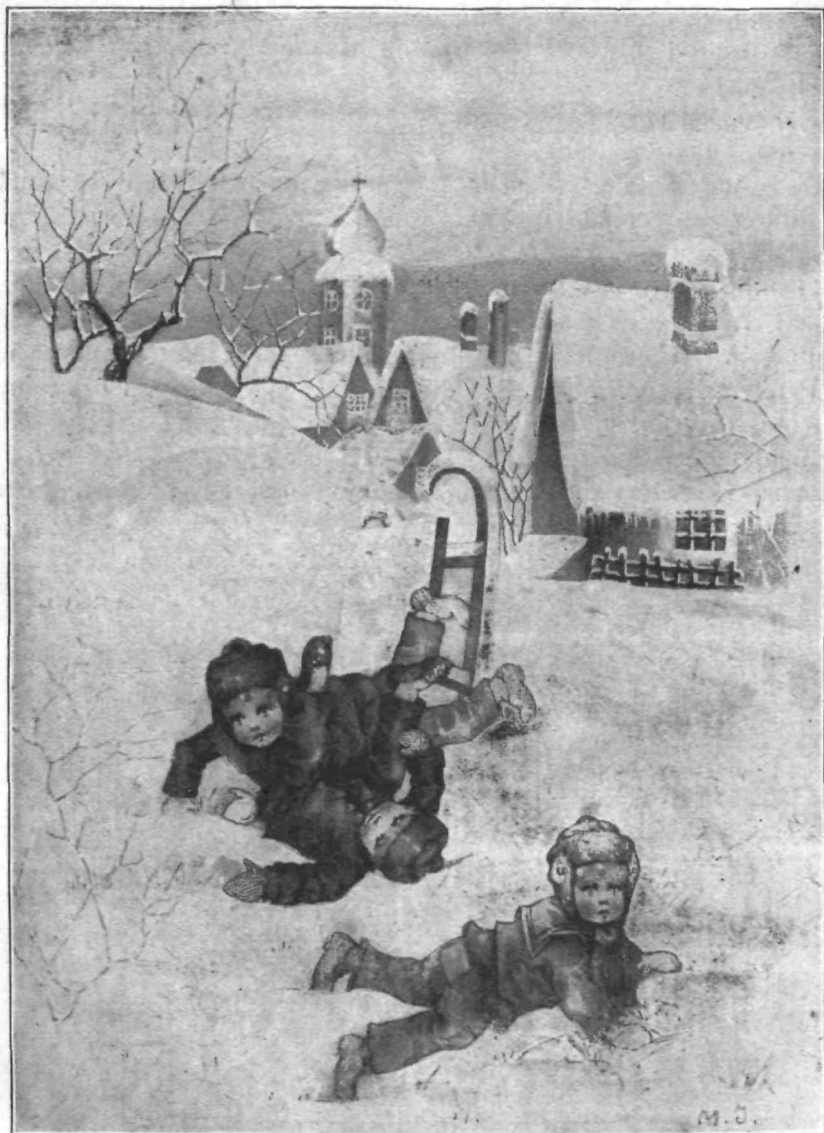
Aleksij Andrejev.

Nezgoda.

Bodi snežec, bodi led, —
neugnan je mladi svet;
z ledom brusi si pete,
v snegu hlačice trpé . . .

Kdor ima poguma kaj,
ně sedi pri peči zdaj,
ko ledenih cvetk je čas,
v srcu gorko — znnaj mraz.

Tonček, Jožek in Boštjan
v snegu zdaj so dannadan;
čisto nič ne marajo,
če jih mati karajo.

Komaj šola se končá,
sanke že so vrh bregá;
a na njih pa — oj juhé! —
dečki jo navzdol drčé.

Vendar zadnjič enkrat — uh! —
snežec bil je hudih muh,
sanke so jim šle kot blisk,
v vas se čul je dečkov vrisk:

A nezgoda bila je,
bratce zalotila je:
sanke se obrnejo,
dečki v sneg se zvrnejo . . .

Čudno Tončku to se zdi,
da gredo za njim sani:
vleče, vleče, „resk“ mu dé —
hlačke zadaj mu režé . . .

V snegu je pod njim Boštjan,
Jožek rije, drega vanj:
a doma kak — rompompom —
kaj o tem vam pravil bom —

Stepin.

Kako se je godilo lisici, zajcu in mačku v vojnem taboru.

(Priobčil S. Meglič.)

Lisica je šla po polju, ozirajoč se na vse strani, kaj bi se moglo dobiti za živež. Bila je že jako lačna. Imela je že dva dni prazen želodec in tudi zdaj ni kazalo, da bi si kaj vlovila. Bila je namreč velika suša. Živali se niso mogle nasititi. Še tisto malo mišk, kar jih ni vsled stradanja poginulo, se je poskrilo, in ptički so svarili svoje mlade pred roparji.

Lisica se vsede ob robu gozda pod drevo; meneč malo zaspati, da pozabi na svoj glad. Tedaj pa zagleda od daleč mačka, medlega in izhujšanega. Poznalo se mu je, da tudi on trpi lakoto. Hkrati se priplazi zajček izpod grma; eno nogo si položi čez prazen želodček, v drugi pa drži velo repo, katero misli použiti za večerjo. No, ti trije sotrpini se sestanejo ter si pripovedujejo, kolikor časa že niso ničesar užili, pa se posvetujejo, kaj jim je početi, da si potolažijo glad.

„Delati“, reče zajec bezmiselno. A ta je naletel na neprave!

„Kaj? Delati?“ zakriči lisica, „to mi ne pride na um; rajši poginem lakote. Delati je dolgočasno, rajši grema na pustolov in postanem bogata“.

„Tudi moja misel“, odgovori maček; „delo je le za topoglavce. Ne! Iz tega ne bo nič. Idimo rajši na vojno; tam si nagrabimo plena, ondi dobimo dosti jesti in piti in zabave v izobilju.“

„Dobro“, reče lisica. „Kar jutri na vse zgodaj se napotimo tja. Zajček, greš li z nami?“

„Seveda“, odvrne zajec, ki je vedno temu pritrjeval, kdor je zadnji govoril.

Na to razdeli zajec svojo repo v tri enake dele. — Mačku se je sicer repa upirala, njegov nos se je sila grbančil, vendar jo je spravil pod streho, ker njegov želodec je jako hudo krulil, kakor bi bil lajal v njem lovski pes. Zajec je že mislil pobegniti. — Nato so vsi spali in ko so se drugega jutra prebudili, hajd na pot. Potovali so mnogo

ur čez gore in doline, dokler niso dospeli v vojni tabor. Tam so se ponudili v službo in so bili tudi vsprejeti. Maček je bil kuhar, zajec vojak, in lisica je bila čudo imeniten zdravnik. Med potom je namreč našla zavitek, v katerem je bil črn prašek, in ko ga je povohala, je morala kihnuti. Napravila je iz onega mnogo malih zavitkov in jih napolnila z onim črnim prahom. Nato je poiskala vse steklenice, kar so jih vojaki odvrgli, in jih je napolnila s čisto studenčnico, a v vsako steklenico je djala po eno peresce navadne poljske mete. To lekarno je razpostavila na mizo: spredaj stekleničice in zavitke, zadaj pa večje steklenice. Nataknila si je na nos velika očala in na prsi si je pripela ogromno svinčeno kolajno. Ni trajalo dolgo, kar pride prvi vojak in zahteva zdravila zoper glavobol. Lisica ga preišče ter pripomni, da izhaja glavobol od prenapornega mišljenja ter mu svetuje, naj to opusti. Potem mu izroči en mali zavitek s črnim prahom, veleč mu, naj povoha. Vojak si natlači obe nosnici s črnim praškom, skremži obraz, kihne devetnajstkrat in ko dvajsetokrat napravi „čha!“ neha ga boleti glava. Vesel poda lisici svojo celo mesečno plačo in pripoveduje vsem svojim tovarišem, da je nekdo tukaj v taboru, ki ozdravlja vse bolezni. Seveda je hotel imeti vsak nekaj tega skrivnostnega praška, in lisica je napravila izborna kupčijo.

Drugi bolnik je bil častnik, ki je požrl ribjo koščico. Dva vojaka sta ga morala voditi, častnik pa je mahal z rokami, v obraz je bil modro-rdeč, in oči so se mu izbulile. Pride k lisici. Lisica mu nasuje praška v nos, častnik začne namrdovati obraz in kihne enkrat, dvakrat, trikrat; koščica končno skoči iz požiralnika in gospod se vsede usopljen, a presrečen na tla. Končno obdaruje lisico z zlatom. — Tako je lisica zaslovela daleč naokrog.

Maček si je medtem tudi opomogel: kupal in pekel je, godilo se mu je dobro. Njegovi predstojniki so bili z njim zadovoljni. Posebno neko jed je znal izvrstno prirediti. Častniki je niso mogli prehvaliti. Bile so to neke bržole v polivki, ki je imela okus po neki skrivnostni, tuji juhi. Nihče pa ni mogel spoznati, od katere živali je ta tajnostni okus. Maček je namigaval gospodom, da je to njegova skrivnost, katere ne izda za nobeno ceno. Moral je torej vsak dan pripravljati to priljubljeno jed. Plačevali so mu, da je imel že precejšen mošnjček samih suhih zlatov. Ta zaklad pa je skrival v neko votlo drevo.

Tudi zajec, ki je vstopil kot prostak, je imel srečo. Vadil in vežbal se je od jutra do večera, stal je na straži, hodil na patrole, ter se je vrh vsega naučil še bobnati. V prvi bitki, ki se je je udeležil, izkazal se je jako pogumnega. Na svoj boben je silno ropotal. Ko pa se je sovražniku približal ter čul žvižgati krogle, ga je popustil pogum. Kakor brezumen se je zaletel proti sovražniku in videč pred sabo globok razor, se je pohulil in ga ni bilo prej na videz, da se je končala bitka. Vojaki pa, ki so videli, kako je zajec, ropotajoč na boben, tekel v smeri proti sovražniku, so dobili pogum, udarili na sovražnika ter niso prej odnehali, da so sovraga zapodili v beg. Ko so potihnilli topovi in niso več pokale puške, se je

priplazil zajec iz svojega varnega razora, se vsedel na zadnje noge ter začel udrihati po bobnu, da je odmevalo daleč okrog. Vojaki pa so privedli zajca s slavo-klici pred generala, ki ga je zbog izvanredne hrabrosti njegove imenoval polkovnikom. Obesil mu je tudi svoj lastni red okoli vratu. V naslednji bitki se je zgodilo kakor prvokrat. Od samega dima in prahu se ni videlo, kako se je zajec potuhnil v razoru. Ko je padel general v bitki, povzdignili so vojaki zajca in ga imenovali svojim poveljnikom. Tako je bil tedaj zajec prvi v taborišču, dobil je najboljši plen, največji šator, največ zlata in največjo slavo.

Enkrat pa, ko bi se imela vršiti glavna bitka, je zapustil zajca pogum še bolj kot navadno, in ne, da bi bil tekel proti sovražniku, mu je pete pokazal. Zaletel se je namreč v vrsto svojih lastnih vojakov in bežal — bežal kolikor je mogel. Vojaki videč bežati svojega voditelja, tudi niso obstali, ampak so jo ubrali za zajcem. Šele ondaj, ko ni bilo sovražnika več videti, so se ustavili. Sedaj so spoznali, kdo je zakrivil sramotni beg; pograbila jih je strašna jeza. Vsi razljuteni natepo zajca, mečejo kamenje vanj in ga slednjič spodijo. Ves zasopen in na smrt preplašen pobegne zajec iz tabora in iz rok krutih vojakov ter dospje do gozda, kjer napolmrtev obleži. Jedva se je mogel premakniti, vsi udje so mu bili razbiti.

Kar začuje neko šumenje. Vsa brez sape jo primaha lisica, šantova na eni nogi, stokajoča, z razboljenimi kostmi in z oteklim očesom. Dolgo časa ne more govoriti od bolečin, slednjič pa vender pove zajcu, kaj se ji je pripetilo.

„Ko se mi je posrečilo ozdravljenje častnika, ki je požrl ribjo kost“, pripoveduje lisica, „hoteli so imeti vsi vojaki nekaj od mojega praška in od vode. Dobila sem zlat za zlatom in imela že precejšen kupček pod nekim kamenom skrit. Nekoč pride k meni tudi višji častnik in zahteva, naj bi ga ozdravila srčne bolezni. Mislila sem napraviti posebno dobro kupčijo in dala sem mu ves ostanek praška. Začel je kihati in je kihal in kihal: stokrat zaporedomā. Ko pa stoinenkrat kihne, mu je počilo srce in mrtev je padel na tla. Ko so vojaki in častniki to videli, planili so čezme, topli in zbadali in mrcvarili so me, in le čudo, da sem jim odnesla še golo življenje“.

Lisica je stokala, da bi se bila smilila kamenu.

„In najhujše je to, da sem morala tam pustiti ves svoj dragi denar! Sedaj sem bolj revna kakor prej!“

„In jaz baš tako“, odgovori zajec malodušno. „Kaj nam je početi?“

„Morebiti nama pomore maček“, reče lisica. „Mače živi krasno in veselo ter si nabira bogastva!“ Pa ko še to govori, že začujeta glasno in obupno mijavkanje. Sem po polju pribeži maček, kakor bi vrelo za njim. Pade na tla in jadikuje, da je bilo usmiljenja vredno. Ves hrbet je imel poparjen in manjkal mu je konec repa. Lisica in zajec mu polagata hladne prsti na hrbet in mu obvezeta rep z mokrimi peresi. Potem šele ga prosita, naj jima vendar pove, kako je prišel v tako revno stanje. Ko maček nekoliko okreva, začne pripovedati:

„Znano vam je, kako priljubljena je bila moja kuhinja pri častnikih, in kako visoko so cenili posebno eno jed. Pa ni bilo nič družega nego pečene miši, ki sem jih ponoči nalovil in drugi dan pripravil tako ukusno. Ker so hoteli častniki skrivnost moje kuhe na vsak način zvedeti, zalezovali so me neko noč in videli, kako sem lovil miši in jih nosil v kuhinjo. Ko sem jim drugi dan predstavil priljubljeno jedilo, so me napadli, polili z vrelo juho, odrezali mi kos repa ter kričali, naj ga skuham z mišmi vred. Na to so me na pol mrtvega zapodili iz tabora, in zdaj si delijo moje prihranjeno bogastvo.“

„Nama se tudi ni godilo ugodneje“, reče zajec in pove mucu svoje dogodke.

„Kaj hočemo zdaj začeti?“ vpraša boječe lisica.

„Domov idimo in delajmo!“ zdihne zajček.

Obvelja.

Trojica se vrne domov. Če so dobili med potom kako repo ali izstradano miško, bila jim je dobrodošla slaščica. Po mnogih težavah so dospeli v svoje domovje. Zajec se je uдинjal pri bogatem inozemskem zajcu; maček je ostal pri mlinarjevih in je lovil pridno miši, lisica pa je vstopila v službo pri starem lovcu, kateremu je preganjala dolg čas s svojimi kratkočasnicami in pripovedkami.

Imeli so zdaj vsi trije složno življenje in gotov zaslužek, in ni jim bilo treba več stradati. Ako se jim je pa dozdevalo njih mirno življenje včasih res nekoliko dolgočasno; zmislili so se na žalostni konec vojaškega taborovanja in takoj so bili zopet veseli in zadovoljni.

Pol za smeh, pol za res.

Iz torbe o. Ivana Svetokriškega.

(Priredil Josip Balič.)

1. Taletes.

Taletes je bil zvezdogled v starih časih. Nekoč je opazoval zvezde na svojem vrtu tik globoke jame pozno v noč. Zamaknil se je bil tako v to opazovanje, da je bil popolnoma pozabil na bližnjo jamo. Ko se je po dolgem premišljanju obrnil na drugo plat, mu je nenadoma izpodrsnilo, da je plosknil v jamo, kakor je bil dolg in širok. Tudi tedaj je videl zvezde, kajti udaril se je bil prav občutljivo. Dekla, ki mu je prihitela na pomoč, je pa dejala: „Prav se godi takim, ki hočejo spoznati reči, ki so nad njimi; na to pa ne pazijo, kaj imajo pod nogami.“

2. Iznenadeni tat.

Pred več stoletji, v časih, ko je še Marko Polo brodil po morju, je odplula v Indijo velika jadrnica, na kateri se je vozilo mnogo ljudi. Med

temi je bil tudi neki astrolog ali zvezdogled, velik prijatelj ladjinega kapitana ali glavarja.

Neki dan — bili so že daleč na odprtem morju — se pritoži kapitan prav zaupljivo zvezdogledu, rekoč: „Žal mi je, da so med nami tudi tatovi, kajti skoro vsak dan mi kaj zmanjka. Še hujše pa mi dé, ker ne morem zaslediti tatu.“ Zvezdogled se na to prisrčno nasmeje in v svesti si svoje prebrisanosti reče: „Le brez skrbi bodite, gospod glavar, ga že ujamem jaz.“ —

Od tega dne je opazoval zvezdogled vse natanko po ladji. Res se je prigodilo, da je zaslišal čez nekaj dni, da v glavarjevi sobici nekdo ropota. Radoveden pogleda skozi špranjico, pa opazi nekega morščaka, kako je skrnil srebrno žlico v nedra in potem na tihem odšel. „Našel sem ga“, si misli zvezdogled ter si mane od veselja roke. Vendar nikomur nič ne pové.

Kapitan, videč, da mu je ukradena celo žlica, se razljuti. Ves nevoljen steče k zvezdogledu ter mu zopet potoži. A zvezdogled ga potolaži, rekoč: „Ga že imam lopova; kmali vam ga pokažem. A preden to storim, prosim, da pozovete vse potnike na krov, ter da postavite mizo na sredo.

Ko se je bilo to zvršilo, stopi dolgolasi zvezdogled k mizi sredi zbrane množice. Odpre debelo, zamazano knjigo ter pogleda malo v njo. Odloživši jo, vzame daljnogled ter gleda nepremično v nebo. Vsi se mu čudijo. Ko daljnogled odloži, zgrabi mahoma za svojo palico ter zavpije samozavestno: „Zdaj, zdaj vam pokažem tatu!“ To rekši zamahne neusmiljeno s palico po onem morščaku kričeč: „Ta je ukradel žlico!“

Ta nepričakovani, skrivnostni zvezdogledov čin je presunil tako nemilo borega morščaka ter ga tako oplašil, da je pri tisti priči pripoznal tatvino in povrnil vse ukradeno. Od onega časa ni kapetanu ničesar več zmanjkalo.

3. Burlamacchi.

Arezzo (čiji: Aréco) je mesto v srednji Italiji. V stolni cerkvi tega starikevega mesta je slikal v davno minolih in srečnejših časih imeniten slikar po imenu Burlamacchi (reci: Burlamaki). Ker je dobro vedel, da le delo hvali mojstra, si je vrlo prizadeval, da bi na daleč zaslul s svojimi umotvori. Imel je pa revež pri tem vendarle smolo. Ko je bil namreč skoro že izgotovil nekoč prelepo podobo, dobi jo neko jutro, prišedši po navadi v cerkev, hudo zamazano in počeckano. Seveda ga je to zadelo, kakor strela iz jasnega, zlasti še, ker je bil vroče krvi italijanske. Rotil se je in se zaprisegel, da ubije škodljivca, da le zve zanj. Polagoma pa se je potolažil in je spretno osnažil skvarjeno podobo. Ali drugo jutro jo najde še bolj zamazano in načeckano. Kdo naj popiše njegov srd? Ni se dal uto-lažiti. Podobo je sicer zopet osnažil, toda zvečer skrivaj nastavi štiri obo-rožene stražnike, ki naj bi zalotili in ujeli zločinca.

Pazljivo in zvesto so vršili stražniki poverjeni jim posel. Res, pozno v noč, ko je bilo po mestu že vse tiho, zaslišijo, kako nenadoma zaškrip-

ljejo vrata na koru ter se odprejo. Koj na to čujejo, kako nekdo tiho tava po koru.

„Imamo ga ptička“, si mislijo, pa nastavijo oprezno puške in ogledujejo bistro, kam pojde namišljeni zločinec. Pa glejte si no! Kdo naj izrazi njih čudo?! Zločinec ni bil človek, nego bila je škofova opica, ki je uha-jala iz škofovega dvorca skozi priprta vrata v cerkev in uganjala tukaj svoje burke.

Strme opazujejo stražniki, kako poredna opica, prišedši s kora v cerkev, poskoči na oder, pa zgrabi za čopič, ga v barvi omoči pa hlastno potegne po podobi! Opazila je bila čez dan slikarja pri delu, in zdaj ga je prišla nerodno posnemat.

Drugi dan je izvedel razsrjeni slikar, da nima opraviti s hudobnim človekom, marveč z nagajivo, neumno opico.

* * *

Žal, da se jezimo večkrat tudi mi, ne vede, zakaj. Žal, da peklena opica — satan, često omadežuje in grdo ognusi prelepo podobo naše duše. Ali si pa prizadevamo, da zasačimo in se obranimo te nam sovražne opice.

Ti, ki rad posnemaš Burlamacchija v srdcu, posnemaj ga tudi v skrbi!

To je bilo . . .

To je bilo, to je bilo,
ej, kaj pravil bi vam, kdaj!
Neprestano na zemljici
je cvetel dehteči maj.

In ljudje so bili dobri,
greha nihče ni poznal,
oj, zato pa tudi snežec
nikdar ni na zemljo pal.

A hudobec nagajivi
greh zanesel je na svet,
z njim je prišla kruta zima,
beli snežec, mrzli led . . .

Sokolov.

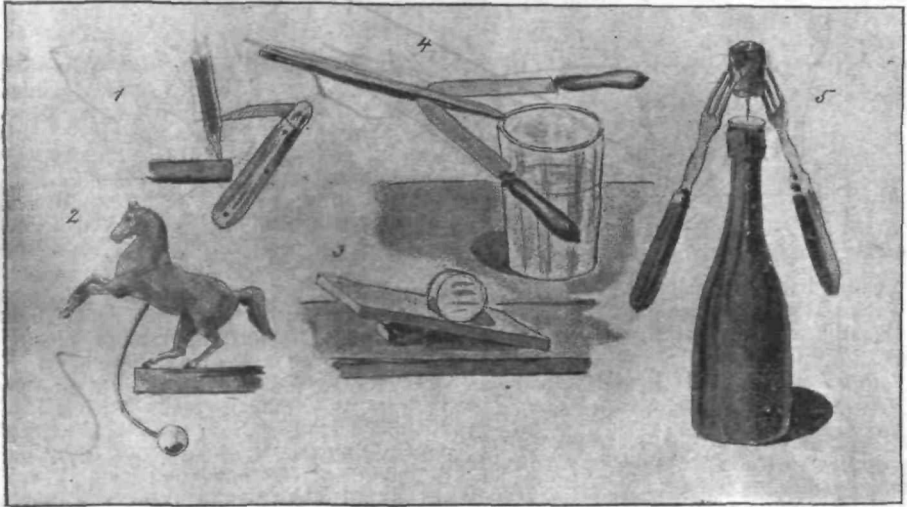
Koristna zabava.

(VII. Težišče.)

Da so poizkusi o težišču res mnogovrstni in zanimivi, kakor smo trdili zadnjič, se lahko sam prepričaš:

V nepretratek svinčnik ali v primerno leseno palčico (Sl. I.) vbôdi pošev konico rezila žepnega noža, pa poizkušaj nožev držaj toliko časa nagibati, dokler ne najdeš ravno-

težja s tem, da postaviš svinčnik ali palčico ob robu mize ali konec svojega prsta. Ko bosta obstala svinčnik in nož v ravnotežju, to je, da ne bosta padla, se ti je poizkus posrečil. Vzrok: težišče leži v noževem držalu in sicer navpično od one točke navzdol, kjer je svinčnik oprt na mizi ali prstu. — Istotako je pri naslednjem poizkusu. (Sl. 2.) Konjiček stoji le na dveh nogah, se vzpenja kvišku ob robu mize. Tu je težišče v krogli na konci dosti močne žice, ki je v konjičkovem trebuhu pritrjena. Kaj sličnega napraviš tudi lahko iz voska.

Št. 4.

Vsi veste, da po gladki strmini zdrči gladko zlasti okroglo telo, n. pr. valj, krogla navzdol. Poizkus (Sl. 3.) pa vam pokaže, da se bo včasih tako telo celo zavrtelo navzgor in potem na strmini mirno obstalo. Vzemimo kratko desko in jo na enem koncu podložimo, tako da bo visela nekoliko strmo. Položimo na njo okroglo škatlico n. pr. od zdravil. Takoj bo zdrčala navzdol. Zdaj pa pritrđimo znotraj v škatlici samo na eni strani kaj težkega, n. pr. košček svinca ali kak težji denar, pa poizkusimo na strmini še enkrat. Škatlica ne bo več hitela navzdol, ampak bo obstala mirno, ker bo ona enostranska teža zavirala gibanje. Celo navzgor se bo škatlica zasukala, če jo tako položiš, da bo obteženo mesto bolj proti vrhu, vendar nagnjeno proti strmini. Vzrok: V okroglih telesih je težišče v sredi; s tem pa, da si obtežil škatlico na eni strani, si premaknil tudi težišče.

Jako zanimiv je naslednji poizkus. Vzame se ploščnat kos lesa, primerna trska. V njo se ob dveh nasprotnih ožjih robih zasadita dosti globoko dva enaka namizna noža, nekako tam, kjer je prva tretjina deščice. Če položimo zdaj konec trske na rob kozarca, bosta noža in trska ostala v ravnotežju, kakor kaže slika (št. 4). Seveda na prvi hip se to ne bo posrečilo, ker ni lahko koj zadeti velikost kota, v katèrem morata biti noža drug proti drugemu, morda bo treba tudi premeniti mesto, kjer s'ja ubodena. Če bomo malo potrpežljivi, se nam bo poizkus kmalu posrečil. Vzrok: težišče je v podporišču, t. j. v koncu trske, ki sloni na robu kozarca.

Še en enako zanimiv poizkus. Pritrdi dvoje enako velikih in enako težkih vilic v zamašek iz probkovine (Slika 5.) in ubôdi v sredo zamaška iglo. Če položiš zdaj vrh grla stekla nice n. pr. dosti velik kovan denar, n. pr. goldinar ali kako drugo kovinsko ploščico, in postaviš zamašek z iglo in vilicami na vrh, tedaj bo vsa ta priprava v lepem ravnotežju obstala in to tudi, če bi vilice pogнал v okrožno gibanje, se ti ne bo podrlo, ko bi bilo vrtenje še tako hitro. Za poizkus se lahko vzame tudi več vilic. Poglavitno je, da jih vtak-

nemo v zamašek tako, da so od navpičnice v enakih kotih ubodene. Vzrok ravnotežju pri tem poizkusu je v tem, da je težišče v navpičnici, ki gre skozi sredo zamaška in leži še nižje kakor točka, v kateri so zamašek in vilice podprte. Ta poizkus se tudi lahko tako izpremeni, da se pritrdi igla v -amašek, s katerim se zamaši steklenia in se na pokončno konico igle postavi ona priprava z vilicami.

I. D.

Modrost v pregovorih, domačih in tujih.

1. Bahač.

Mlad bahač, star berač.

Kdor se rad baha, navadno tudi rad zapravlja; odtod beračija na stara leta.

Velik v bahanju, majhen v dejanju.

Veliko kokodajc, malo jajc.

Baharija cvete, a ne dozori (ne prinese sadu.)

Istinito veliki moške delajo skromno in na tihem; čim manj se hvalijo sami, tem bolj jih hvalijo njih dela.

Bahačev petelin pač poje, pa se nihče ne zmeni zanj.

Velik bahač, slab pomagač.

Bahač in razgrajač nista junaka.

Smrt pobira bahače in berače.

Vsako mora umreti.

Marica, učenka III. razr. na c. kr. vadnici v Ljubljani; Pungtrač Matej, Košir Jos., Gregorec Peter, Hribar Andrej, Slavec Ign., učenci v Kamniku; Plevčak Mar., učenka pri čč. šolskih sestrah v Mariboru; Kolarič Micka, Ostrc Micka in Antonija, Slekovec Micka in Alojzija, Rožman Jožefa, Stuhec Malika, učenke V. razr. pri Sv. Križu blizu Ljutomera; Vizjak Štefka, učenka v Ljubečni; Anka Jezovšekova, učenka na Vranskem; Janežič Al., Dacer Pavla, učenki III. raz. Matkovič Mar., učenka IV. b. razr. pri čč. uršulinkah v Ljubljani; Svetic Barbara, Sršen Julika, Mohorič Metka, učenke pri čč. šolskih sestrah v Repnjah; Dajčbauer Jože, učenec v Svetinjah; Grašek Slavko, učenec IV. razr. v Kamniku; Jelovšek Anica, Jelen Kristina in Milica, Potočnik Mar. in Francka, Jankovič Pepika, gojenke pri čč. uršulinkah v Škofiji Loki; Langerholc Mar., dekle v Virmašah pri Škofiji Loki; Kutin Ivan, v Zatočminu; Kuralt Alojzij, učenec III. razr. v Ljubljani; Mahorič Emica, v Ptujju.

Oboje so prav rešili: Ojstriš Pepca in Cenka učenki v Ljubljani; Gregorc Albín, prvošolec v Novem mestu; Vranjek Marica, Lorber Vekoslava, Zemljak Anica, Zdolšek Zalika, učenke pripravnice v zavodu čč. žolskih sester v Mariboru; Zakrajšek Urška, Jančigaj Mar., Mačkovšeg Fanči, Kanduč Janja, Kene Zinka, Pristavec Ivanka, Mandelj Aneta, Peterlin Marica, Perko Justina, Javoršek Dorica, Verbič Vekoslava, Rotar Julči, Kalinšek Fr., Kobel Minka, Drnovšek Fani, Kuchler Dragica, Novak Lea, Cepuder Slavka, Tomažič Ema, Mlinar Fani, Čuk Ivanka, Mejak Rozi, Strašek Ivanka, Cerar Elči, Konjar Pavla, Pok Mici, Podboj Rezika, Hirschmann Anica, Pečirer Anica, Žibert Fr., Šustar Toni, Kokot Milka, Svetličič Milica, Žumer Lina, Pečkaj Mici, Gabršek, Zlatka, Elsner Milka, Vončina Angela, Ažman Anica, Ferenčak Angelica, Jug Mar., Cerar Ivanka, učenke VIII. razr., Trtnik Olga in Alma učenki V. razr. v Lichtenturničnem zavodu; Logar Iv., učenka IV. b. razr. pri čč. uršulinkah v Ljubljani.

Rešitev naloge v št. 1.

$\frac{3}{5}$ popra = pop	}	poprtnik
$\frac{1}{6}$ redkve = r		
$\frac{5}{7}$ smodnika = nik		
$\frac{1}{8}$ tropotca = t		

Odgovetka uganke v št. 1.

Ako se da eno jabelko sinu, eno očetu, eno pa očetovemu očetu.

Prav so uganili: Kolarič Fr., Klemenčič Andrej in Sterman Jan., Slavič Jože, Belec Ant., Kegl Marko, Žnidarič Fr., učenci V. razr. pri Sv. Križu blizu Ljutomera; Josin

„Vrtec“ izhaja 1. dne vsacega meseca in stoji s prilogo vred za vse leto 5 K 20 h, za pol leta 2 K 60 h — Uredništvo in upravnništvo sv. Petra cesta št. 78, v Ljubljani.